

Saturs

Priekšvārds	7
Ievads	9
1. nodaļa. Pagastiesu vēstures izpēte	
1.1. Cariskās Krievijas laiks 19. gs. – 20. gs. sākumā	17
1.2. Latvijas Republikas (1918–1940) periods	27
1.3. Zinātnieki padomju periodā	33
1.4. Pagastiesu vēstures pētniecība pēc Latvijas valstiskās neatkarības atgūšanas	37
2. nodaļa. Pagastiesu rašanās un evolūcija	
2.1. Pagastiesu viduslaikos.....	42
2.1.1. Pagastiesas un pagasta jēdziens. Pagastiesas institūta pirmsākumi	42
2.1.2. Pagastiesas vācu laikos	46
2.2. Pagastiesas jauno laiku sākumā.....	54
2.2.1. Pagastiesas poļu laikos.....	54
2.2.2. Pagastiesas zviedru laikos	60
2.2.3. Pagastiesas cariskās Krievijas laikā Vidzemē un Kurzemē.....	62
2.2.4. Pagastiesas cariskās Krievijas laikā Latgalē	76
2.2.5. Zemnieku aizbildnības institūcijas īpatnības krievu laikos Latgalē	92
2.2.6. Pagastiesu lēmumi un to pārsūdzēšanas prakse (19. gs. – 20. gs. sākums)	99
2.2.7. Krievijas impērijas Valdošā Senāta spriedumi pagastiesu lietās	112
3. nodaļa. Pagastiesas – tiesu varas institūcija 20. gs. 20. un 30. gados	
3.1. Pagastiesu darbība un normatīvais regulējums	122
3.1.1. Pagastiesas līdz 1933. gadam	122
3.1.2. Pagastiesas pēc 1933. gada	141
3.2. Pašvaldību un pagastiesu darba organizēšana Latgalē Latvijas Republikas tiesību sistēmas veidošanas sākumā.....	145
3.3. Pagastiesas kompetenču raksturojums	158
3.3.1. Aktu apliecināšana.....	158
3.3.2. Vispārējo tiesu un miertiesu spriedumu izpildīšana	166
3.3.3. Palīdzība mantojuma lietu kārtīšanā	173
3.3.4. Mantojuma apsargāšana uz attiecīgā mirtiesneša rīkojuma pamata	179
4. nodaļa. Pagastiesas – aizbildnības un aizgādības un adopcijas institūcija Latvijas laukos	
4.1. Pagastu padomes un valdes – aizbildnības iestādes Latgalē pēc Latvijas Republikas nodibināšanas.....	183
4.2. Pagastiesu kompetence adopcijas lietās.....	196

4.2.1. Adopcijas izpratne Krievijas impērijā saskaņā ar Krievijas Civillikuma normām	196
4.2.2. Adopcijas izpratne Krievijas impērijā saskaņā ar Baltijas Civillikuma normām.....	204
4.2.3. Pagasttiesas loma adopcijas akta apstiprināšanā Latvijas Republikā.....	209
4.3. Vecāku varas atņemšana – svarīga pagasttiesas funkcija bērna tiesību aizsardzības nodrošināšanā.....	221
4.4. Pagasttiesu darbība Otrā pasaules kara laikā	236
4.4.1. Pagasttiesu likvidēšana padomju periodā 1940. un 1941. gadā.....	236
4.4.2. Nacistiskās Vācijas okupācijas režīma ietekme uz pagasttiesu darbību	242
Kopsavilkums	256
Izmantotās literatūras, normatīvo aktu un juridiskās prakses materiālu saraksts	263
Anotācija	291
Abstract	292
Annotation.....	293

Priekšvārds

Modrītes Mazures-Vucānes pētījums izstrādāts Latvijas tiesību vēstures zinātnes ietvaros, izmantojot apbrīnojami plašu, tematam atbilstošu literatūras, normatīvo aktu, judikatūras un arhīvu materiālu bāzi. Šo bagātību veido vairāk nekā 550 zinātnisku avotu vienību. Turklāt liela daļa ir vairāku arhīvu materiāli. Tie pētīti ne tikai Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts vēstures arhīvā, bet arī divos Sanktpēterburgas arhīvos – Krievijas Valsts vēstures arhīvā un Centrālajā Valsts vēstures arhīvā. Līdz šim atrastie materiāli nav tikuši publicēti.

Modrītes Mazures-Vucānes pētījums nepavisam nav arhaisks darbs, jo jēdziens "pagasts" Latvijas laukos joprojām dzīvo mazākās administratīvās vienības izpratnē. No Latvijas iedzīvotāju vēsturiskās apziņas pagastus nav spējuši izdzīt nekādi padomju varas pasākumi – ne tas, ka Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidijs ar 1945. gada 1. marta dekrētu par republikas teritoriālā iedalījuma pamatvienību noteica samāksloto "ciemu", ne arī tas, ka ar 1949. gada 31. decembra dekrētu pagasti tika likvidēti. Gadsimtu gaitā pagasti Latvijas zemē bija laiduši tik dziļas saknes, ka pēc valsts neatkarības atjaunošanas nebija nekādu šaubu, ka teritoriālā iedalījuma pamatvienībai, protams, atkal jābūt pagastam.

Autore sava darba ievadā pareizi atzīmē, ka 1995. gada novembrī pieņemts likums "Par bāriņtiesām un pagasttiesām", kas stājās spēkā 1996. gadā. Tiesa gan, 2006. gadā tika pieņemts "Bāriņtiesu likums", ar kuru visas pagasttiesas kopš 2007. gada 1. janvāra pārdēvēja par bāriņtiesām. Atbilstoši šim nosaukumam tika sašaurinātas bijušo pagasttiesu funkcijas.

Autore atzīst, ka pagasti un pagasttiesas pastāvējušas tagadējā Latvijas teritorijā jau kopš 8.–9. gadsimta, tātad pirms vācu ienākšanas. Livonijā pagasttiesas kļuvušas par zemnieku kārtas tiesām, kas izskatījušas civillietas saskaņā ar zemnieku paražu tiesību normām. Jaunu attīstības pakāpi pagasttiesas ieguvušas pēc dzimtbūšanas atcelšanas, turklāt Kurzemē un Vidzemē tām bijusi atšķirīgāka kompetence nekā Latgalē. Piemēram, 19. gadsimtā abās šajās Baltijas guberņās pagasttiesas veica aizbildnības iestāžu funkcijas, taču Latgales pagasttiesām šādu funkciju nebija.

Modrītes Mazures-Vucānes pētījums ir labi strukturēts. Tas sastāv no četrām nodaļām, kuras sīkāk iedalītas apakšnodaļās. Autore darbu noslēdz ar kopsavilkumu, kas sastāv no 20 izvirzītām un argumentētām tēzēm. Tajās reljefi izceltas 12 pētījuma novitātes.

Kopumā darbs ir oriģināls. Tas izstrādāts patstāvīgi, nevaicoties no zinātniskas diskusijas un atsevišķu citu autoru viedokļu kritikas. Pētījums izstrādāts pietiekami augstā zinātniskā līmenī un uzrakstīts labā latviešu valodā. Tas ir jūtams pienesums Latvijas tiesību vēstures zinātnē. Grāmatu varētu izmantot kā mācību līdzekli augstskolu studenti – galvenokārt topošie juristi un vēsturnieki. Tā būtu lietderīga arī jebkurai lasītājam, kas interesējas par Latvijas tiesību vēsturi.

Dr. iur., Dr. h. c. Romāns Apsitis